

„Amit egyáltalán meg lehet mondani...”

(Wittgenstein)

PUBLICISZTIKA - LXII. évfolyam, 25. szám, 2018. június 22.

A hetvenes évek közepe táján történt, hogy világklasszis kémikus kollégám egy Wittgenstein-idézettel „keretezte” beszélgetésünket az intézet folyosóján: „...amiről pedig nem lehet beszélni, arról hallgatni kell”. Az apropóra már nem is emlékszem, valójában bármi lehetett a politikai narratívában, hiszen diktatúrában éltünk. A hallgatás ára a felejtés, ami akkoriban nem tűnt súlyos árnak. Ez idő tájt gyakran kirándultunk együtt a budai hegyekbe, Ludassy Mária, Donáth Ferenc, Radnóti Sándor és én. Édesapám váratlan halála után Donáth Feri volt az az ember, akihez nagyon kötődtem, szinte példaképem lett. A kirándulás alatt Feri kissé hátramaradt, majd megkért arra, hogy csináljak xeroxmásolatot arról a tenyéryn, ceruzával írt üzenetről, amelyet Nagy Imre a snagovi fogságban írt. Ebben Nagy Imre arról informálja Losonczy Gézát, hogy nem vállalt pozíciót a Kádár-kormányban. Feri a másolatot Svájcban élő történész barátjának juttatta el, és megkért arra, hogy hallgassak róla, még Sándornak se említsem. Így is történt, egészen Donáth Feri haláláig.

A másik nevezetes történet a hallgatásról abból az időből származik, amikor Könczöl Csaba barátunk elhozta Jevgenyij Jevtusenkót hozzánk vendégségbe. Körbeültük a költőt, aki mesélt, nem is annyira a költészetéről, hanem a politikáról. „Egyszer meghívást kaptam Hruscsov dácájába, kivitt a kertbe, és Hruscsov ott egy nagyon furcsa dolgot mondott: - Zsenya! Neked lesznek írásaid, amelyeket a nagyközönségnek írsz, és mindig lesznek olyanok, amelyeket csak az asztalfiókognak.” Ekkor megkérdeztem, hogy ez miért furcsa. „Mert igaz” - hangzott Jevtusenko válasza.

Az idézet kipontozott része is önálló életre kelt, a rendszer értelmiségi ellenzékének viselkedését egyre inkább meghatározó jelmondatává vált. „Amit egyáltalán meg lehet mondani, azt meg kell mondani világosan.” Ez különösen '56 emlékezete miatt vált fontossá, és a brémai útvjáról hazatérő Vajda Misu országos barátunk és a demokratikus ellenzék „molinója” lett.

Történeteim hasonlatossága a jelen „viselkedéspolitikájához” nem a véletlen műve.

*Meg kell tehát mondani világosan, hogy Magyarország (kormánya) nem biztosítja a tudományos kutatás szabadságát, nem védi a Magyar Tudományos Akadémia szabadságát, és nem tartja be az alaptörvényben előírt tartózkodási kötelezettségét: „Tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.” A korábbi közvetlen akadémiai költségvetési támogatás kétharmadát (28 Mrd Ft) jövőre a Palkovics-minisztérium (ITM) közreműködésével kapja, ha és amennyiben „megfelelő” megállapodást tudnak kötni. A korábban közvetlen MTA bér- és rezsitámogatást (17 Mrd Ft) tehát a kutatóintézetek a minisztériumtól kapják, ha és amennyiben. Hasonló sorsra jut a támogatott kutatóhelyek rezsi- és bérköltése, továbbá az eddigi MTA-szerződéses pályázatok, mint a Lendület, EUHUNKPT, FIKU, *postdoc* etc. Ezek a jogcímek megszűntek, legalábbis az ITM fejezet tervezet költségvetési soraiban nem találhatóak. Ekkor még nem szóltunk arról, hogy kik lesznek azok a nem tudományos hivatású „értékelők”, akiknek feladata meghatározni a források felhasználásának tartalmát, az egyetemekkel való szorosabb együttműködést, illetve a pályázatást és teljesítésigazolást.*

(A szerző professor emeritus, MTA Természettudományi Kutatóközpont, a Stádium 28 kör ügyvivője)